משפט כהלכה

דיונים ופסקי דין מבית דין צדק "**משפט כהלכה**" בראשות הג"ר **יונתן שושן** שליט"א | גיליון 305

נכה ממגדל 'הסיטי' באשדוד שהזמין דרייבר וכשהגיע למקום נתקעה המעלית

ר' חיים עמנואל שליט"א מאזור הדרום הוצרך להגיע לחתונת קרוב משפחה אבל מאוד קשה לו ללכת היות והוא נכה על כסא גלגלים והוא הזמין 'דרייבר' שאפשר לעלות עם כסא גלגלים, והדרייבר סיכם עמו שהוא מגיע בשעה 5 בצהריים, הדרייבר הגיע בזמן והתקשר לר' חיים שירד, ור' חיים יצא לכיוון המעלית לרדת מהקומה השבע עשרה מהמגדל שלו בשכונת 'הסיטי' באשדוד, והוא מגלה שהמעלית התקלקלה ואין לו איך לרדת בלי המעלית, מיד מתקשר לדרייבר ומודיע לו שאין לו איך לרדת למונית ואם הוא רוצה לסחוב אותו על הגב 17 קומות אני מסכים ורק תקבע תור קודם לאורטופד שיסדר לך את הגב, וכמובן אני מתנצל מאוד ותמשיך לדרכך, והדרייבר תובע את דמי הנסיעה שהרי הוא הגיע והוא מזמן לפניו לנסוע ומה לו ולאונס של המעלית, ובזה באנו לדון האם נוכל לחייב לשלם את דמי הדרייבר או לא?

• **טרמפיסט שמצא 200 ש"ח ברכב שכור מחברת 'סיטי קאר'** (עמ' 3)

תשובה

את דמי ההגעה אליו אפשר לחייב שהרי נסע בגללו ובשבילו, ובמקום שמקובל שאפשר לבטל ולשלם דמי הזמנה ישלם דמי הזמנה, אבל לשלם דמי פועל על מה שמזומן לנסוע אחרי שקרה כאן אונס לא נוכל לחייבו, וכמו שיבואר.

נימוק הדין

בתשובה זו נדון בארבעה נידונים: א. האם צריך לשלם לפועל שמזומן לעבודה ונאנס הבעל הבית. **ב.** שלוש שיטות הראשונים מדוע ההפסד של הפועלים. **ג.** סתירת הסוגיות בדין פועל המזומן לעשות מלאכתו. **ד.** חמשה יישובי הראשונים בסתירת הגמרות.

האם צריך לשלם לפועל שמזומן לעבודה ונאנס הבעל הבית

הנה הדבר הראשון שיש לנו לדון זה מה הדין כשפועל מזומן לעבודה והבעל הבית נאנס שלא יכול לקבל את העבודה, האם נוכל לחייב את הבעל הבית מחיר מלא או מכיוון שהוא אנוס יהיה פטור מלשלם.

ודין זה מתחיל בגמרא (ב"מ עז.): 'ואמר רבא האי מאן דאוגיר אגורי לדוולא, ופסק נהרא בפלגא דיומא, אי לא עביד דפסיק פסידא דפועלים. עביד דפסיק, אי בני מתא פסידא דפועלים, לאו בני מתא פסידא דבעל הבית'.

ביאור דברי הגמרא, השוכר פועלים להשקות שדהו, ובאמצע היום פסק הנהר שממנו שואבים הפועלים מים להשקות, וכעת הפועלים אינם יכולים להשלים מלאכתם, ותובעים את שכרם מבעל הבית עבור יום עבודה שלם, היות והיו מזומנים לעשות המלאכה, אך בעל הבית טוען כי היות ולמעשה לא עשו מלאכתם - פטור מלשלם שכרם.

ועל כך אמרו בגמרא ארבעה חלוקות:

א. כאשר הנהר אינו רגיל לפסוק באמצע היום - בעל הבית אינו חייב לשלם שכרם עבור יום שלם, היות ונאנס בפסיקת הנהר ולא היתה חובה מוטלת על בעל הבית להודיעם על כך.

ב. כאשר רגילות הנהר לפסוק, והפועלים אינם מבני העיר ואינם יודעים שהנהר עלול לפסוק - ההפסד של בעל הבית, שהיה צריך להודיעם בזה.

ג. כאשר רגילות הנהר לפסוק באמצע היום והפועלים מבני העיר ומכירים בטיבו של הנהר - ההפסד שלהם, שהיות ומכירים בטיב הנהר, היה להם להתנות עם בעל השדה שבאם יפסוק הנהר יטלו שכרם, ובכך שלא התנו הפסידו שכרם.

ד. ובמקום שלא הוי ליה לאסוקי אדעתיה לשניהם, הוי פסידא דפועל.

ומגמרא זו ניתן ללמוד לאדם המזמין איש מקצוע לביתו וארעה תקלה שמחמתה אינו יכול לעשות מלאכתו, ובעל הבית לא העלה בדעתו שתהא תקלה זו שהפסיד הפועל שכרו.

ומעתה אף בנידון דידן היות ולשניהם לא הוי לאסוקי אדעתיה שלא יעבוד המעלית ולא יוכל לרדת במעלית בזה אמרינן שהוי פסידא דפועל שזה הנהג מונית.

שלוש שיטות הראשונים מדוע ההפסד של הפועלים

ואלא שאם כבר שילם לנהג מונית מראש בזה יתכן שלא יוכל לדרוש את כספו בחזרה, וכפי שנבאר במחלוקת הראשונים בסמוך.

דהנה נחלקו הראשונים, מדוע כאשר בעל הבית והפועל לא העלו בדעתם שתארע תקלה - ההפסד לפועל, ונאמרו בזה שלוש שיטות:

א. הרא"ש (ב"מ פ"ו סי' ג) כתב שבכל אימת שארעה תקלה שבגינה בטלה מלאכת הפועל - יש להסתפק אם מזלו של הפועל גרם או מזלו של בעל הבית גרם, ומספק נאמר 'המוציא מחבירו עליו הראיה'. ועל כן הפועל אינו יכול לתבוע שכרו מבעל הבית, ודוקא כאשר היה לבעל הבית להודיעו מתחילה - חייב בעל הבית לשלם שכרו. וכן העתיק **הטור** (סי' שלד ס"א) את דברי הרא"ש להלכה. וכן נקטו **הבית יוסף** (שם), **הב"ח** (שם ס"ק ב) **והסמ"ע** (שם ס"ק א) כדברי הרא"ש. על פי סברא זו, כתב **בשו"ת שבות יעקב** (ח"א סי' קעו) שכאשר הפועל מוחזק במעות - רשאי להניח המעות בידו ולומר לבעל הבית הבא ראיה שמזלי גרם ואחזיר לך המעות, אך כל זמן שאינך מוכיח זאת - מזלך גרם לקלקול והנך חייב לשלם שכרי. וכן כתב **התרומת הדשן** (סי' שכט) שכאשר קיבל הפועל שכרו אינו צריך להחזיר.

ב. המרדכי (ב"מ רמז שמה) ביאר שכאשר אירעה תקלה ששניהם לא היו אמורים לידע - ההפסד לפועל, משום שהיה לו להתנות עם בעל הבית שישלם שכרו באם יארע אונס, ובכך שלא התנה מחל על שכרו. ולפי סברא זו, אף באופן שבעל הבית מוחזק במעות - חייב הפועל להשיב לו כספו. וכן הכריע למעשה **בשו"ת חוות יאיר** (סי' קנא) שאף שבעל הבית שילם את שכר הפועל - חייב הפועל להחזיר לו השכר.

ג. הנמוקי יוסף (ב"מ מו: מדפי הרי"ף) ביאר שכאשר ארע אונס שלא העלה בדעתו - מפסיד הפועל שכרו, משום ששכירות הפועל תלויה בעשיית הפעולה, וכל שלא עשה מלאכתו - אינו נוטל שכרו.

ולפי זה בנידון דידן באופן שנאנס הבעל הבית שלא יכול לרדת למונית לא נוכל לחייבו לנהג להחזיר את כספו אם קיבל תשלום מראש על הנסיעה היות ויאמר אנא קאימנא לשרת אותך וזה בעיה שלך שהמעלית התקלקלה, אבל אם לא שולם עדיין לא יוכל לגבות מבעל הבית הנכה כלום.

סתירת הסוגיות בדין פועל המזומן לעשות מלאכתו

ואלא שמצינו סתירה בדבר שמוכח בגמ' שאם הפועל מזומן לעבודה שאמרינן שהוי פסידא דבעל הבית, שהלא גבי שוכר ספינה למשא יין אמרו **בגמרא** (ב"מ עט.) שבמקרה שהפועל מזומן לעשות מלאכתו - חייב בעל הבית לשלם שכרו.

עורך ראשי: הרב משה מאלה שליט"א mexicomoshe@gmail.com

וזה לשון הברייתא: 'תנו רבנן השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך, רבי נתן אומר אם נתן לא יטול, ואם לא נתן לא יתן'.

כלומר, אדם ששכר ספינה להעביר סחורה של יין ממדינה למדינה, ובמהלך ההפלגה טבעה הספינה בים, ובעל הספינה תובע מבעל היין שכר הדרך כולה, הדין הוא שכאשר שילם השוכר שכר הדרך - אינו יכול להוציא מידו, אך כאשר לא שילם - אינו חייב לשלם.

ומבררת הגמרא כיצד מדובר, אילו התנו שישכיר לו ספינה מסוימת למטרת משא יין שאינו מסוים [ספינה זו ויין סתם], מדוע אינו יכול להוציא מידו אחר ששילם, והלא יכול השוכר לומר היות ולא סיכמנו מתחילה על משא יין מסוים - אוכל להביא יין אחר ואחר שאני מעמיד סחורתי לפניך, ואתה אינך מעמיד ספינתך [שהלא ספינה זו טבעה] - איני חייב לשלם שכרך עבור הנסיעה כולה.

ואילו התנו שיביא לו ספינה לא מסוימת למטרת משא יין מסוים [ספינה סתם ויין זה], מדוע אינו חייב לשלם מלכתחילה, והלא יכול בעל הספינה לומר הבא יינך ואני אביא ספינתי. ומסיקה הגמרא שהתנו שיביא ספינה מסוימת למטרת משא יין מסוים [ספינה זו ויין זה], ועל כן יד התובע על התחתונה, שיכול המוחזק לומר הבא תחילה את שלך ואחר כך אביא אני את שלי.

ומבואר בגמרא זו, שכאשר התנו על ספינה סתם ויין זה - חייב השוכר לשלם דמי שכירות עבור הדרך כולה, למרות שלא נסע כי אם מחציתה, משום שבעל הספינה אומר אני מזומן להעמיד ספינתי ואתה אינך מזומן להעמיד היין, ומזלך גרם לטביעת הספינה.

ודין זה סותר לגמרא שהבאנו לעיל (ב"מ עז.), שכאשר בעל הבית לא פשע בכך שלא הודיע לפועלים שהנהר עלול לפסוק - ההפסד של הפועל, למרות שהפועל מזומן לעשות מלאכתו. ולפי זה אף שוכר ספינה זו למשא יין זה, היות ולא ידע השוכר שתתבע ספינתו - על בעל הספינה [שהוא ה'פועל'] להפסיד דמי שכירותו.

חמשה יישובי הראשונים בסתירת הגמרות

וביישוב סתירה זו נאמרו חמשה דרכים בראשונים:

א. הריב"ן (בתוספות שם ד"ה אלא) **והמרדכי** (ב"מ רמז שמה) כתבו לחלק בין פועל שלא נפסד ממונו בעת ביטול המלאכה, שההפסד לפועל, לפועל שנפסד מביטול המלאכה שההפסד לבעל הבית.

ועל כן השוכר פועל להשקות שדהו, היות ולא נפסד ממונו של הפועל אלא שהתבטל ממלאכתו - אינו נוטל שכרו, אך השוכר ספינה וטבעה בים, היות ובעל הספינה נפסד בטביעת הספינה - חייב השוכר לשלם שכרו כפועל בטל. וכן נקטו **הרי"ף** (ב"מ מט. מדפי הרי"ף) **והרמב"ם** (פ"ה משכירות ה"ג) להלכה כסברת הריב"ן, שכאשר נפסד ממונו של הפועל - חייב בעל הבית לשלם שכרו כפועל בטל.

ובביאור החילוק, מדוע כאשר הפסיד הפועל ממונו - חייב בעל הבית לשלם שכרו, כתב **החזון איש** (ב"ק סי' כג ס"ק יב) שהיות וכל הדרכים בחזקת סכנה, בכלל הדמים שמשלם השוכר עבור שכירות הספינה, הוא אף שכר אחריות הספינה באונסים, שבאם תתבע לבסוף יתחייב לשלם.

ב. הריב"ם (בתוספות שם עט: ד"ה אי) **והרא"ש** (ב"מ פ"ו סי' יא) נקטו שלעולם ההפסד של הפועל, ואף באופן שנפסד ממונו אינו נוטל שכר, ומה שאמרו בגמרא שהשוכר ספינה סתם ויין זה - חייב לשלם שכרו, היינו שכר עבור מחצית הדרך שהפליג בספינה, אך עבור המחצית שלא הפליג פטור.

ומכל מקום באופן שבעל הבית מוחזק בשכרו של הפועל - אינו חייב לשלם, היות ומזומן לקיים תנאו.

ג. הרבינו יואל (הובא במרדכי - ב"מ רמז שמה) **ושו"ת הרשב"א** (ח"ו סי' רכד) חילקו בין אונס שארע לבעל הבית בלבד ולא לפועל, שבזה חייב בעל הבית לשלם שכרו, לאונס שארע לבעל הבית והפועל כאחד שבזה ההפסד לפועל.

ועל כן השוכר פועלים להשקות שדהו ופסק הנהר באמצע היום, היות והאונס ארע אף לפועלים שכעת אינם יכולים לעשות את מלאכת ההשקיה - ההפסד לפועלים.

אך השוכר ספינה סתם ויין זה וטבעה הספינה באמצע הדרך, היות והאונס ארע לבעל הבית [שוכר הספינה] בלבד, שהרי הפועל [בעל הספינה] יכול להעמיד ספינה אחרת - ההפסד לבעל הבית.

על פי זה השיב **הרבינו יואל** על מעשה שהובא לפניו באדם ששכר מלמד ללמד את בנו תורה, ובתוך זמן השכירות מת הבן, שחייב האב לשלם שכר המלמד עד תום תקופת השכירות, היות והאונס ארע לבעל הבית בלבד ולא למלמד, שהרי המלמד מזומן ללמדו.

וכעין זה השיב **בשו"ת הרשב"א** על מעשה שהובא לפניו, בראובן שהוצרך להפליג בספינה ממורסיאה לתלמסאן, ושכר אדם לשמשו בנסיעה ובאמצע הדרך מת ראובן, והתעסק בו השכיר כהוגן בחייו ובמותו. וכעת תובע השכיר מהיורשים שכר עבור כל הימים שנשכר מתחילה, ואף שלבסוף לא הוצרך לשמשו כל הימים, היות והיה מזומן לעשות מלאכתו - חייבים לשלם שכרו. והשיב הרשב"א שהיות והאונס ארע לבעל הבית ולא לשכיר - חייבים היורשים לשלם שכרו.

וכן נקט **המחנה אפרים** (שכירות פ"ח) כדברי הרבינו יואל והרשב"א להלכה.

וכן הביא **הרבי עקיבא איגר** (גליון סי' שלה) את דברי הרשב"א וציין למחנה אפרים הנזכר.

ד. הראב"ד (השגות על הרי"ף גיטין לה: מדפי הרי"ף) חילק בין שכיר יום לקבלן, ששכיר יום שנאנס באמצע היום מלהשלים מלאכתו - ההפסד לפועל, היות ואין שייכות בין רגע אחד שנשכר לרגע השני, ומזלו של הפועל גרם לאונסו. אך פועל שקיבל לעשות מלאכה בקבלנות - הוא נשכר מתחילה לכל המלאכה, וכאשר נאנס באמצע מלאכתו להשלים מלאכתו - מזלו של בעל הבית גרם וחייב לשלם שכרו. **והנתיבות המשפט** (סי' שלה ס"ק א) הביא את דברי הראב"ד והוכיח שלהלכה אין לחלק בין שכיר יום לקבלן.

ה. הנמוקי יוסף (ב"מ מו: מדפי הרי"ף) חילק בין אם התחיל הפועל במלאכתו ללא התחיל, שגבי שכר פועלים להשקות שדהו, מדובר שלא התחילו הפועלים במלאכתם ועל כן ההפסד לפועלים, אך השוכר ספינה למשא יין - התחיל השוכר להפליג, ועל כן ההפסד לבעל הבית.

פשיטות נידון דידן על פי האמור

על פי שיטות ראשונים אלו, לכאורה לפי התירוצים קשה לחייב את הנכה אם הוא לא שילם עדיין, דלשיטת הרמב"ן והמרדכי פטור מלשלם היות ולא הפסידו ממון אלא רק התבטל ממלאכתו, **ואמנם הפסיד את דמי הדלק שהגיע עד הנוסע וכן את דמי הבלאי של הרכב.**

אבל כבר כתב בחזו"א שהסברא של ההפסד זה בגלל שלקח ריזיקא שאם יפסד לו המוצר ישלם לו את דמי הדרך אבל כאן לא נפסד לו המונית **וא"כ אין סיבה שישלם לו את דמי הדרך ומקסימום ישלם לו את הדלק והבלאי להגיע עד אליו שזה מוגדר כדמי הזמנה.**

וגם לרמב"ן כל שלא עשה עבודה לא יקבל כלום אלא א"כ הוא מוחזק לא נוציא מידו וכאן אינו מוחזק, וגם **לנמוק"י** היות והתחיל במלאכה לבוא לנכה נחשב כתחילת מלאכה, ואפי' שלא משלמים היום על תחילת מלאכה לפני שהתחילו את העבודה ממש, אבל במונית משלמים כבר על הרגע שהוא יצא ללקוח שהרי אם מבטלו משלמים דמי ביטול, **וא"כ היות והתחיל במלאכה צריך לשלם את דמי האונס.**

וכן לראב"ד שנקט שאם נשכר למלאכת פועל ושכיר לא משלם לו כי התשלום הוא על הטרחה וכאן הוא לא טרח, אבל אם נשכר למלאכת קבלנות משלם לו היות והוא כבר נשכר בתחילה לכל המלאכה, **וא"כ כאן יש לדון אם נהג מונית נחשב פועל או קבלן.**

אכן, האחרונים נחלקו בהגדרת שכיר יום וקבלן. ההגהות מימוניות (פ"ט משכירות ה"ד) כתב ששכיר יום הוא אדם הנוטל שכרו לפי שעת עבודה, ואילו קבלן נוטל לפי תוצאת מלאכה. **ולפי הגדרה זו מונית נידונת כפועל קבלן אחרי שנשכרים לפי תוצאה שהגיע הלקוח ליעד שביקש.**

ומאידך הנתיבות המשפט (סי' רסד ס"ק ח) כתב ששכיר יום הוא אדם המשועבד לעשות מלאכתו לזמן מסוים, ואילו קבלן יכול לעשות מלאכתו באיזו שעה שירצה, **וא"כ נהג מונית שמחויב לעבוד בזמן מסוים נחשב כפועל ושכיר שלא משלמים לו אם לא טרח כפועל גם אם קרה אונס.**

ולפי"ז יוכל לומר הנכה קים לי כדעת הפוטרים שנהג מונית נחשב כפועל

ושכיר שלא נאמר בו שאם נאנס שצריך לשלם לו היות ולמעשה הוא לא טרח, ולא יצטרך לשלם את דמי המונית מה שלא נסע.

ואלא שאת דמי מה שנסע הנהג להגיע עד אליו - בוודאי שחייב לשלם לנהג אפי' שאין לנכה הנאה מזה, וכדמצינו בסימן של"ה, שאם ביקש ממנו להביא תרופה לחולה ועד שהגיע הוא מת וא"כ בטלה הצורך לתרופה, שמ"מ צריך לשלם לו את דמי הדרך היות והוא למעשה עשה את עבודתו.

טרמפיסט שמצא 200 ש"ח ברכב שכור מחברת 'סיטי קאר'

חיים נבארו מירושלים השכיר רכב מחברת 'סיטי קאר' שמשכירה רכבים לפי שעות, וזה לצורך להגיע לחתונה ברעננה, וכשהגיע לכניסה לעיר עצר בטרמפיאדה של הכניסה לעיר מי רוצה לנסוע לרעננה, וקפץ איזה בחור ישיבה ונכנס ליד הנהג, וכשהם נוסעים הטרמפיסט רואה על השטיח מתחתיו שטר של 200 ש"ח, והוא שואל את הנהג זה שלך ואומר לו הנהג לא, אני שכרתי את הרכב הרגע, והטרמפיסט אומר לו שא"כ ה-200 ש"ח הם שלו, ואמר לו הנהג אתה לא מתבייש העליתי אותך לרכב שלי לא בשביל שתקח לעצמך כספים שאתה מוצא ברכב תביא לי את הכסף, והטרמפיסט שפחד מהנהג שיוריד אותו באמצע כביש 1 הוא הביא את השטר לנהג, אבל אמר לנהג לא בטוח שזה שלך יתכן שזה של השוכר האחרון שהיה ברכב שנפל ממנו או שזה זוכה לחברת 'סיטי קאר' בקנין חצר, ומה אתה לוקח לעצמך את הכסף, והם התקשרו לקו ההלכה לשאול האם השטר של 200 ש"ח שייכים לחברת סיטי קאר או לשוכר האחרון או לטרמפיסט או לשוכר הרכב?

תשובה

א' יש לבדוק קודם מי השוכר האחרון להחזיר לו לפנים משורת הדין, ב' ואם הוא טוען שלא נפל לו זה שייך לנהג אם הוא שכור לו לכמה ימים שסביר להניח שימצא את זה, ג' ואם לקח לשעה ולא בטוח שהנהג ימצא את המציאה כי הוא לא מסתובב לחטט בכל הרכב מה יש שם בעיקרון הכסף שייך לטרמפיסט שהרי החצר לא קנתה לנהג דבר שלא אמור להימצא לו ולחבקה זה לא נקנה כי זה לא אמור להימצא לו כי הרכב מסתובב אצל אנשים, ונשאר שזה שייך לטרמפיסט לתת את זה לנהג ששלו הרכב עכשיו אחרי שעשה לו חסד לקחת אותו מירושלים לבני ברק, וראוי לו לתת את זה לנהג ששלו הרכב עכשיו.

נימוק הדין

בתשובה זו נדון בשלושה נידונים: א. האם תולים שהכסף נפל מהשוכר האחרון. **ב.** האם יש חיוב להחזיר את הכסף לפנים משורת הדין. **ג.** האם חצר שכורה קונה לשוכר או למשכיר.

האם האבידה שייכת לשוכר האחרון

האם תולים שהכסף נפל מהשוכר האחרון

הנה הדבר הראשון שיש לנו לדון זה האם נאמר שזה הולך לשוכר הרכב האחרון ששכר את הרכב שהרי מסתבר שכל אחד יוצא מהרכב הוא בודק את כל הרכב שהוא לא שכח משהו, וא"כ מסתבר שזה נפל מהאחרון וזה שלו.

ודין זה מתחיל מהמשנה בב"מ (כה:) שאומרת שאם אדם משכיר את דירתו לאחרים והשוכר מצא שם מציאה בתוך הבית שהדין שהרי אלו שלו דבעליו נתייאשו בחושבם ששוכר אחר מצאם, **ושואלת הגמ'** ונלך בתר בתרא, ודעת **רש"י** שהכוונה שנחזיר את המציאה לשוכר האחרון שיצא מהדירה היות ובדרך כלל כל שוכר לפני שיוצא מהדירה מחפש בכל זוויותיו ויוצא, **וא"כ נתלה שמי ששכח את זה הוא השוכר אחרון.**

והגמ' מסיקה שמדובר שהבית שכור גם לגויים ועשה אותו פונדק לגויים, והיות וכך נחשב הדבר כרוב עכו"ם נמצאים בתוך הבית שאנשים מתייאשים ולכן הרי אלו שלו, **ותירוץ שני** שמדובר ברוב ישראל אבל ראה שהיו עמו שלשה חברה בזמן שנפל לו ושאל אותם ואמרו לו שלא מצאו שאז מתיאש שיאמר שאם הם לא החזירו לי הם גנבו אותו ולכן התייאשו מהכסף שסובר גזלו אותו.

הכרעת הרי"ף והרמב"ם: ברוב ישראל מחזירים לשוכר האחרון

וברמב"ם וברי"ף נקטו הלכה כרבא שזה התירוץ הראשון היות והוא בתרא הלכה כוותיה שרק ברוב גויים אמרינן הרי אלו שלו, אבל במקום שרוב השוכרים נותנים את מה שנמצא לשוכר האחרון, **וא"כ היות וכאן בסיטי קאר השוכר האחרון הוא מי שקדם לשוכר והמשכיר מי שקדם לשוכר שהוא הנהג ולטרמפיסט שנמצאים ברכב, וא"כ צריכים ליצור קשר דרך חברת 'סיטי קאר' עם השוכר האחרון לבדוק אם נפל ממנו.**

מיהו השוכר האחרון - השוכר או בעל הבית

ועוד שבנתיה"מ הקשה שתוס' כתב שמי נקרא שוכר אחרון זה בעה"ב היות וכשהשוכר יצא הדירה חזרה לרשות בעל הבית נחשב שהבעל הבית הוא אחרון שנמצא בדירה לקבל את הכסף, והקשה בנתיבות אם הוא גר שם גם אחרי שיצאו מהדירה **א"כ שזה יהיה לבעל הבית והוא האחרון שם ואם יצא עם השוכר האחרון מהדירה א"כ הם שותפין ושיעשו יחלוקו.**

ותירץ בנתיבות שמדובר שבעה"ב יצא מהבית והשוכר עדיין שם אבל אם השוכר יצא מהדירה באמת אחרון זה בעה"ב זה ילך אליו, וא"כ היות ובעל הבית לא הולך להגיע לרכב ומי שנמצא כאן זה רק שוכר אחרון ולא היה כאן עוד מישהו שנחזיר את זה לשוכר האחרון.

האם יש חיוב להחזיר את הכסף לפנים משורת הדין

אבל נראה שיש לדון אם להחזיר לאחרון שהיות וזה נפל דרך נפילה וא"כ יתכן שאפי' אינו יודע היכן נפל לו הכסף והוא התיאש מזה כמו כל יאוש של כסף שהדין הרי אלו שלו, וכמו שנוקטים בחזו"א שאם מצא כסף הרי אלו שלו, ואפי' שהיה לפני יאוש, ולכן לא יצטרך להחזיר לאחרון. ובפרט שכתב הנתיבות שיש חזקה שאדם יוצא מבית הוא בודק אותו שלא השאיר כלום וא"כ בטוח הוא שלא נפל לו ברכב והוא מתייאש.

ורק שזה עדיין לא פוטר מלהחזיר לשוכר האחרון שהרי היות ואנו יודעים שהוא היה אחרון ברכב א"כ נחשב שיש כאן סימן שהכסף שלו, ואפי' שהוא התיאש יש ענין להחזיר לפנים משוה"ד כמו כל דבר שיש בו סימן והתייאשו הבעלים ממנו שיש להחזיר לפנים משורת הדין, וכמבואר בסימן רנ"ט.

ואפי' שהחיוב לתת לפנים משורת הדין נאמר במקום שהמוצא והמאבד עני אבל אם המוצא עני והמאבד עשיר לא נאמר לפנים משורת הדין ולא צריך להחזיר, אבל היות ובדרך כלל מי ששוכר רכב מחברות השכרה לשעות זה אברכים א"כ נחשב שכולם עניים ויש לפנים משורת הדין.

כשהשוכר האחרון השתמש ברכב לזמן קצר - למי שייכת האבידה

ואלא שכל זה בתנאי שהאחרון היה ברכב יומיים ואם כמה בני משפחה שהסתופפו בכל הרכב שאז סביר להניח שנפל מאחד מבני המשפחה וכן כשיוצא מהרכב בודק את כל הרכב לראות שלא שכח משהו ואז מסתמא ימצא את ה-200 ש"ח, אבל אם לקח לחתונה לשעה והחזיר ולא התעסק בשאר המושבים שברכב א"כ נמצא שהכסף לא שלו, וא"כ מי שנאבד לו התייאש ויוכל המוצא לקחת את ה-200 ש"ח שזה בעצם הטרמפיסט.

האם הרכב קונה את המציאה

האם חצר שכורה קונה לשוכר או למשכיר

ורק שיבוא הנהג של הרכב ויטען דגם אם זה לא שייך לאחרון אני רוצה את הכסף כי זה מוגדר כחצרו הרכב השכור, וחצר של אדם קונה לו שלא מדעתו. ובזה באנו לדון **א'** האם חצר שכורה קונה לשוכר או למשכיר **ב'** האם רכב נחשב כחצר מהלכת שלא קונה.

ולגבי הנידון הראשון מצינו במשנה בב"מ (קא:) **ודין זה מתחיל מהמשנה בב"מ** (קא.) שאומרת הזבל של בעה"ב ואין לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכיורים בלבד, והיינו שהזבל של הבהמות [גללי הבהמה] שנמצאים בחצר השוכר שייכים לבעה"ב שהוא המשכיר, **ושואלת הגמ'** איך מדובר אם בחצר ששכורה לשוכר וגם השוורים של השוכר עשו את הזבל א"כ אמאי הזבל הולך למשכיר אחרי שזה גם שוורים וגם חצרו של השוכר, ואלא שמדובר בחצר שאינה שכורה לשוכר ובעה"ב נתן לשוכר רק את הבית ולא את החצר, והשוורים גם שייכים למשכיר, שבזה אמרינן שהזבל שייך לבעה"ב, א"כ זה פשיטא כיון שגם השדה שלו שהרי לא השכירה לו וגם השוורים שלו, ומשני,

לא צריכא בחצר דמשכיר ותורי דאתו מעלמא קמו בה.

ונחלקו רש"י והרמב"ם בביאור תירוץ הגמ', דעת רש"י - שמדובר לעולם בחצר שהמשכיר לא השכירה לשוכר, ורק השוורים שעשו את הזבל הם הגיעו מעלמא, שאז סתם בעלי השוורים מפקירים את הזבל הזה, ובזה אמרינן שאם השוכר רוצה ליקח את הזבל אינו יכול הגם שזה משוורים אחרים, היות וחצרו של המשכיר קונה לו שלא מדעתו, **ומשמע** מרש"י שאם בהמות מבחוץ הגיעו ועשו זבל במקום שמושכר לשוכר בזה לעולם זה הולך לשוכר, ורק כיון שמדובר בחצר שאינה שכורה למשכיר שהגיעו לשם בהמות ועשו זבל, לכן הזבל שייך לבעה"ב.

אבל הרמב"ם נקט - שכונת הגמ' דכיון שהחצר של המשכיר הגם שהיא מושכרת עכשיו לשוכר החצר קונה לבעה"ב ששלו החצר בעצם, ולכן כשהגיע זבל מבהמות מבחוץ זוכה בזה בעה"ב, וזה החידוש של המשנה, ולפי זה לעולם חצר של השוכר זוכה למשכיר שהוא בעל החצר. כך הסביר **הרב המגיד** את הרמב"ם בביאור דברי הגמ'.

ונמצא שנחלקו הרמב"ם ורש"י האם חצר זוכה לשוכר או למשכיר, שדעת רש"י שזוכה לשוכר ודעת הרמב"ם שזוכה למשכיר, ובשו"ע (סימן שיג ס"ג) **נקט להלכה כדעת הרמב"ם שהזבל שבחצר שייך למשכיר, וא"כ לכאורה ה-200 ש"ח שנמצאים בתוך הרכב השכור נקנים לחברת 'סיטי קאר' ולא לנהג ששכר את הרכב.**

וזה אינו משני טעמים, א' מצינו מחלוקת גדולה בפוסקים האם גם בהפקר ומציאה שנכנסו לרשות השוכר גם זה נקנה למשכיר, או דילמא הפקר ומציאה אין דעתו של המשכיר על זה וזה נקנה לשוכר, ודין זה מתחיל מהראב"ד שכתב להקשות על הרמב"ם שנוקט שחצר קונה למשכיר מהגמ' בב"מ (יא.) שאומרת מעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה ואמר רבן גמליאל עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו, והיינו ששם היה מעשה שרבן גמליאל היה בספינה ושכח לעשות מעשרות והמעשרות לא היו לפניו ואמר לר' יהושע את המעשר שאני עתיד לתת יהיה קנוי לך ע"י שאני משכיר לך מקום בחצר שלי ובכך יצא ידי המעשרות, ומוכח שברגע שנתן ליהושע והשכיר לו את המקום קנה בשכירות מדין חצר, ולפי דעת הרמב"ם אין החצר קונה לשוכר אלא למשכיר שזה שלו ומה עוזר מה שהקנה לר' יהושע את מקומו בחצר, **ומוכח כדעת רש"י שחצר קונה לשוכר וזה נגד דעת הרמב"ם שחצר קונה למשכיר.**

ובש"ך הביא ליישב בכמה צורות:

א' דשאני איפה שיש דעת אחרת מקנה שאז באמת יש חצר גם לשוכר לקנות, אבל בהפקר ומציאה שאין בזה דעת אחרת מקנה בזה אמרינן שקונה למשכיר.

ב' ומצינו יישוב שני בש"ך כשאדם שוכר מקום מסתמא דעתו דכל מה שיגיע לחצרו המושכר לדעתו יהיה כאילו מונח בידו וכל מה שדעתו של אדם זה על מתנות ומקח אבל לא השכיר את הדירה על דעת לקבל שם אבידות ומציאות ולכן כלפי אבידה ומציאה זה נשאר של המשכיר, ולכן כתב ששוורים שנכנסו לחצר ועשו גללים שזה הפקר ומציאה זה הולך למשכיר.

ג' ומצינו יישוב שלישי בלחם משנה דמסתמא דעתו של המשכיר להקנות לשוכר לשימושים הנצרכים לו, אבל לזכויות אחרות שלא קשורות לשימושיו, לא מתכוין להקנות לו שיהיה קנין חצר לשוכר לזכות בזבל שהגיע מעלמא ואינו נזקק ונצרך לשימושי השוכר, ולכן נשאר ביד המשכיר, ולפ"ז כיון שהסברא שהמשכיר לא הקנה לשוכר, א"כ בסיפור עם ר"ג שהקנה לר' יהושע ומקומו מושכר לו, ששם בפירוש אמר שנותן את השכירות לשוכר ואינו משאיר לעצמו, בזה לעולם זה יהיה שייך לשוכר.

ד' ובקצוה"ח כתב יישוב רביעי, שלעולם השוכר זוכה בכל מציאות והפקר שנכנסו לחצר, ושאני זבל שברפת כיון שהלכה שהמשכיר את החצר לא השכיר את הרפת א"כ רואים שחשוב לו הרפת הגם שאין בה פרות משום הזבל שנכנס לשם, וכיון שזכות לו הזבל, אזי גם מה שנכנס לרשות השוכר ממקום אחר מקפיד המשכיר, ומשייר לעצמו בחצר השוכר זכות בזבל שמגיע מעלמא, אבל בעלמא שאין גילוי שיש למשכיר קפידא, לעולם נאמר שהחצר קנויה לגמרי לשוכר, דהיות ולו יש בה עיקר השימושים, החצר תקנה רק לשוכר, והביא הרבה ראיות לזה. עיין שם.

וא"כ בנידון דידן יאמר השוכר קים לי כדעת הקצוה"ח שחצר שכורה קונה לשוכר את המציאות ולכן אני הנהג רוצה לקחת את ה-200 ש"ח אלי. ובפרט שלהרבה פוסקים חצר שכורה קונה לשוכר, ובקצוה"ח הסביר שכך היא דעת השו"ע להלכה.

ב' סברא שניה שהחצר לא תקנה למשכיר היות והחצר אינה משתמרת לו שעוברת מאדם לאדם ואין לו מושג מה קורה בתוך הרכב דלכן נשאיר את הכסף לנהג ששכר את הרכב.

האם רכב נחשב חצר מהלכת

ואלא שיש לדון שאולי רכב כחצר נחשב מהלכת היות והוא נוסע על גלגלים ודמיא לכלב או עבד שאמרינן בגמ' שקונה דווקא אם הוא כפות אבל אם אינו כפות נחשב כחצר מהלכת שלא קנה, וא"כ שלא יקנה הנהג של הרכב, אבל זה אינו דשאני עבד וכלב שהם בעצם חצר מהלכת, **אבל רכב הוא לא מהלך אלא רק מצד הגלגלים שלוקחים אותו וכקופסה שנמצאת מעל הגלגלים אינו נחשב חצר המהלכת וקונה החצר.**

הכרעה לדינא

אבל יש לדון שלא קונה הנהג את ה-200 ש"ח אם לא הולך להימצא לו, שמי אמר שיגיע למושב שליד הנהג ויראה את זה, וקיי"ל בסימן רס"ח (הובא בנתיה"מ) **שהשו"ע** נוקט שחצר לא קונה דבר שלא בטוח שימצא לו, **ולכן נראה שאם לקח בזמן חשוך שלא ברור שימצא לו זה שייך לטרמפיסט, ואם זה היה בזמן מואר שיכול להימצא לו, יתן את זה לנהג, ומ"מ ראוי לטרמפיסט לתת לנהג לפנים משורת הדין אחרי שזה נמצא ברכב ששכור לו, וכמובן לחברה אין מה להחזיר כי לא הולך להימצא כי זה עובר מאדם לאדם.**

מהלימוד לחזית הפסיקה!

מכון "משפט כהלכה" פותח תוכנית הכשרה מעשית לפוסקי הדור הבא. שנתיים של לימוד מרוכז – שעתיים בשבוע. למצטיינים מובטחת השתלבות במערך "קו ההלכה הספרדי העולמי".

הלימודים בירושלים ובני ברק. בואו להפוך לכתובת הלכתית – הצטרפו אלינו! הקורסים נפתחים בירושלים ובבני ברק פרונטלי, ובדיגיטל מכל מקום.

250 ש"ח לחודש - אפשר להירשם במערכת נדרים פלוס וכן לחייג למספר פלא' - 0556702019 משה מ-1 עד 3 בצהריים